

Munich Personal RePEc Archive

The perspectives of fiscal konvergence criteria performing in EU new member states on example of Visegrad Group

Majerová, Ingrid

Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v
Karviné

2004

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/11888/>
MPRA Paper No. 11888, posted 05 Dec 2008 04:46 UTC

PERSPEKTIVY PLNĚNÍ FISKÁLNÍCH KONVERGENČNÍCH KRITÉRIÍ NOVÝCH ČLENSKÝCH ZEMÍ EVROPSKÉ UNIE NA PŘÍKLADU ZEMÍ VISEGRÁDSKÉ ČTYŘKY

Ing. Ingrid Majerová, Dr.
Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné
Katedra ekonomie
e-mail: majerova@opf.slu.cz

Klíčová slova

Visegrádská čtyřka, fiskální konvergenční kritéria, deficit veřejných rozpočtů, veřejný dluh, Pakt stability a růstu, reforma veřejných financí, Evropská měnová unie

Abstrakt

Konvergenční kritéria, nutná pro vstup členské země Evropské unie do Evropské měnové unie (EMU), jsou rozdělena na oblast monetární a fiskální. K té fiskální patří dlouhodobý nízký deficit veřejných rozpočtů v maximální výši 3 % HDP a veřejný dluh maximálně ve výši 60 % vytvořeného HDP (dle Paktu stability a růstu - PRS). Příspěvek se zabývá komparací a plněním, resp. perspektivami plnění, fiskálních kritérií čtyřech nových členských zemí EU sdružených do ekonomického seskupení Visegrádská čtyřka. Článek analyzuje výchozí podmínky, popisuje současný stav a pokouší se, prostřednictvím deskripce reformních kroků, nastínit možnosti zavedení euro jako národních měn ve výše uvedených ekonomikách.

The Perspectives of Fiscal Convergence Criteria by the new EU-Members as Standard of Visegrád Group Countries

Key words

Visegrád Group, convergence criteria, deficit of public budget, public debt, stability and growth pact, European monetary union

Abstract

The convergence criteria necessary for the entrance of EU-member to European Monetary Union are divided to monetary and fiscal area. To fiscal criteria (after Pact of Stability and Growth) belong the low long-run deficit of public budget in the maximum 3 % of GDP and maximal public debt 60 % of GDP. The article is dealing with comparison, filling or perspectives of fiscal criteria's filling in all of four new EU-members associated in Visegrád Group. It describes initial and present conditions and tries through reform steps' description outlines the named countries' possibilities for euro establishment as the national currencies.

1. Úvod

Při podpisu deklarace o vzájemné spolupráci si země Visegrádské skupiny¹ stanovily hlavní cíle, mezi které patřilo také plné zapojení do evropského politického, hospodářského, bezpečnostního a právního systému. Pominu-li aspekt toho, že se o toto zapojení členské státy nesnažily většinou jako celek, ale jako individuality (bohužel individuální zájmy převažují i po vstupu do NATO a EU²) a zároveň také otázky související se smyslem další existence této skupiny ve stávajícím složení, tento cíl se podařilo naplnit – v roce 1995 se ČR stala členem OECD, po ní v roce 1996 Maďarsko a Polsko a v roce 2000 Slovensko, dále se staly Česká, Polská a Maďarská republika v roce 1999 členy NATO,

¹ V době svého vzniku (15.2.1991) zahrnovala pouze tři ekonomiky – ČSFR, Polsko a Maďarsko, tzv. V3, po rozdělení ČSFR (1.1.1993) se tato skupina rozšířila do současné podoby V4 se členy Českou republikou, Slovenskem, Polskem a Maďarskem. Rozlohou se přibližuje rozloze Francie (tvorí asi 5 % rozlohy Evropy) a na území tohoto seskupení žije téměř 65 milionů obyvatel, což je přibližně 9 % obyvatel Evropy.

² a tím tak potvrzují teze o nepotřebnosti tohoto seskupení ve společné Evropě

Slovenská republika v roce minulém a všechny byly 1. května 2004 přijaty za právoplatné členy Evropské unie.

Ambice těchto mladých tržních ekonomik jdou však dále, jejich konečnou (prozatím) cílovou stanicí je tzv. eurozóna, neboli účast ve třetí etapě Evropské měnové unie, tedy akceptace eura jako národní měny. Vstup do tohoto prostoru a následné využívání výhod používání eura³ je však spojen s podmínkou dosažení vysokého stupně udržitelné hospodářské konvergence členských zemí Evropské unie.

Plnění této podmínky je kontrolováno Evropskou komisí prostřednictvím známých „maastrichtských kritérií“⁴, mezi které patří:

- **monetární kritérium**, které zahrnuje vysoký stupeň cenové stability, dále dodržování normálního flukтуаčního rozpětí stanoveného mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému a stálost konvergence v úrovni dlouhodobých úrokových sazeb,
- **fiskální kritérium** dlouhodobě udržitelného stavu veřejných financí, tzn. nepřekročení referenčních hodnot poměru plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu a poměru veřejného dluhu k tomuto produktu⁵.

Hospodářský vývoj většiny zemí EU ukazuje na to, že v rámci konvergence bude nejtěžším úkolem právě dosažení přijatelného schodku veřejných financí a veřejného dluhu. Se zajištěním dodržování fiskálních kritérií má také úzkou souvislost další dokument nazvaný Pakt stability a růstu⁶, který ukládá ve střednědobé perspektivě dosažení vyrovnaného nebo téměř vyrovnaného rozpočtu a také povinnost všem zemím eurozóny předkládat každoročně program stability a ostatním členům EU sestavovat každým rokem konvergenční programy. V nedávné době, také na základě permanentního neplnění některými členskými zeměmi EMU, proběhla reforma tohoto paktu, která má nejen vliv na fiskální disciplínu stávajících ekonomik eurozóny, ale především na zvýšení nadějí nových členských států EU. O této reformě se budu zmiňovat dále.

2. Výchozí podmínky

Podíváme-li se na vývoj daných kritérií v jednotlivých ekonomikách Visegrádské skupiny, musíme připustit, že výchozí podmínky nebyly příliš uspokojivé - ve sledovaných letech vykazovaly ekonomiky vysoký schodek veřejných rozpočtů⁷, Maďarsko a Polsko vykazovaly vysoký podíl veřejného zadlužení na HDP (dokonce) se vzestupnou tendencí (viz Tab.1 a Obr. 1 a 2).

Tab.1 Vývoj rozpočtových deficitů a veřejných dluhů zemí V4 v letech 2001 - 2003 (v % HDP)

Země	Veřejný deficit			Veřejný dluh		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Česká republika	5,9	6,8	11,7	25,3	28,8	37,5
Slovensko	6,0	5,7	3,7	48,7	43,3	42,6
Polsko	4,3	5,1	4,6	41,9	47,1	51,0
Maďarsko	3,7	8,5	6,2	52,2	55,5	56,9

Zdroj: ČSOB

³ např. klesající úrokové sazby jako důsledek zániku kurzových rizik, vysoce integrovaný a likvidní kapitálový trh nebo zánik poplatků spojených s převody peněz na euro

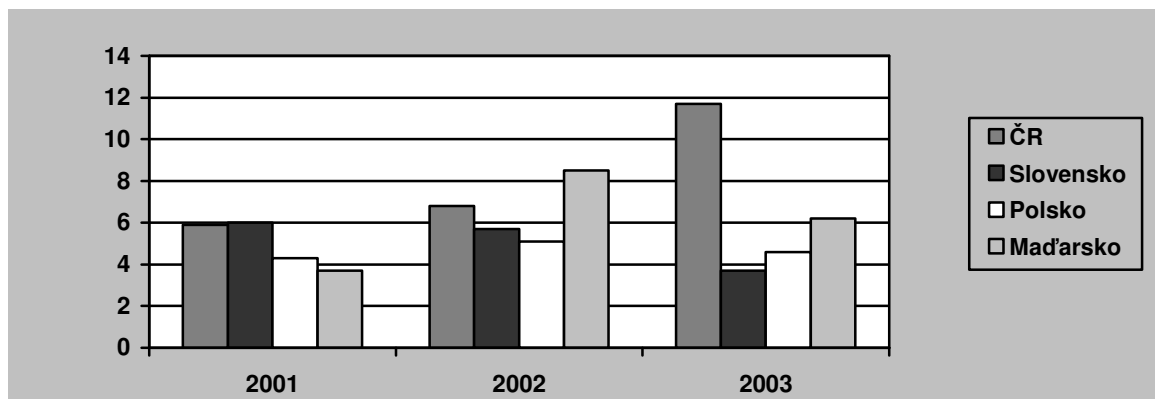
⁴ článek 104 a 121 Smlouvy o založení Evropského společenství

⁵ Výše zmíněných referenčních hodnot fiskálního kritéria je stanovena v článku 104, který upravuje postup při nadměrném schodku. Hodnota deficitu je stanovena na maximální úrovni 3 % HDP a v případě veřejného zadlužení je to 60 % HDP. Tato kritéria ovšem nejsou striktní, obsahují určitá zmírnění týkající se přibližování se k těmto hodnotám, resp. k jejich mimořádnému překročení.

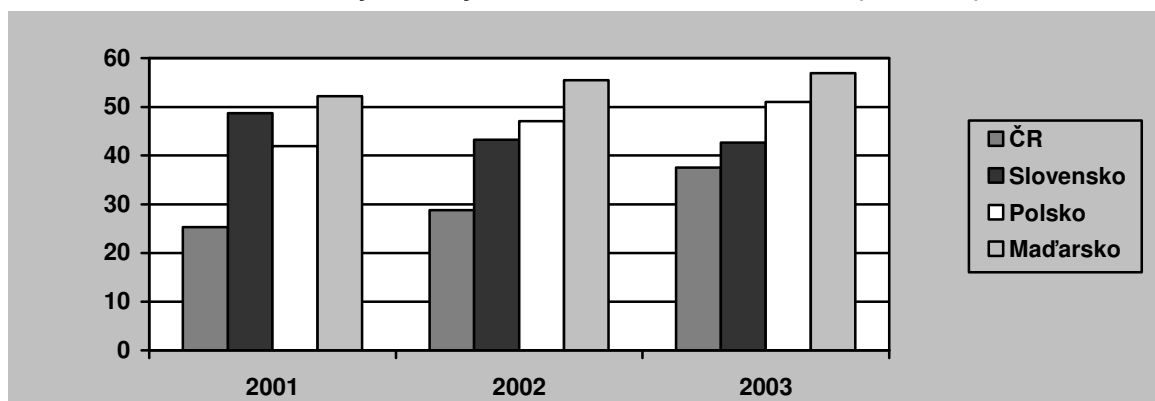
⁶ dokument přijatý v roce 1997 za účelem zajištění rozpočtové disciplíny členských zemí ve vztahu k EMU

⁷ u ČR byl velmi vysoký deficit v roce 2003 způsoben zahrnutím státních garancí a náklady na transformaci, které se následující roky v rozpočtovém hospodaření již neprojevovaly tak vysokou měrou

Obr. 1 Rozpočtové deficity zemí V4 v letech 2001 - 2003 (v % HDP)

Obr. 2 Veřejné dluhy zemí V4 v letech 2001 - 2003 (v % HDP)

2. Současný stav plnění rozpočtových konvergenčních kritérií

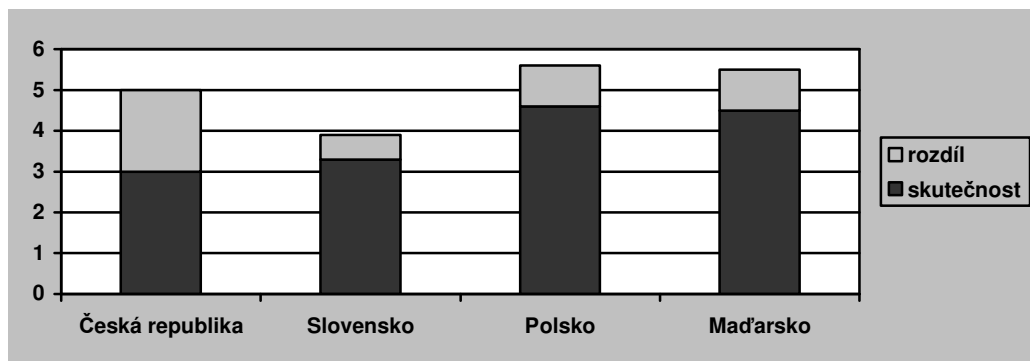
V červenci roku 2004 tak byla na základě neuspokojivého plnění fiskálních kritérií v zemích V4 zahájena procedura postupu při nadměrném schodku (Excessive Deficit Procedure - EPD), která jim měla pomoci při řešení této fiskální situace. A výsledky za rok 2004 byly však překvapením pro všechny – ve všech sledovaných ekonomikách došlo ke značnému zlepšení obou položek fiskálního kritéria (s výjimkou Polska), jak ukazuje tabulka 2. Toto zlepšení bylo způsobeno jak růstem HDP a tak přijetím nových rozpočtových pravidel EU, např. převodem neutracených prostředků do rezervních fondů. Tabulka je doplněna grafickým vyjádřením rozdílnosti plánu a skutečnosti týkajícího se salda veřejného rozpočtů (viz obrázek 3), které je právě problémovým kritériem. V tomto grafu celková plocha sloupců vyjadřuje plánované saldo, světlá plocha pak rozdíl mezi plánem a skutečností a tmavá plocha výsledný stav.

Tab. 2 Porovnání plánovaných a skutečných deficitů a dluhů zemí V4 v roce 2004 (v % HDP)

Země	Veřejný deficit			Veřejný dluh		
	plán	skutečnost	rozdíl ¹	plán	skutečnost	rozdíl ¹
Česká republika	5,0	3,0	-2,0	37,9	37,4	-1,2
Slovensko	3,9	3,3	-0,6	44,5	43,6	-0,9
Polsko	5,6	4,6	-1,0	47,2	50,5	+3,3
Maďarsko	5,5	4,5	-1,0	59,9	57,6	-2,3

¹ znaménko mínus znamená pokles deficitu (dluhu), plus nárůst proti plánu
zdroj: www.euractiv.com, Konvergenční zpráva ECB 2004

Obr. 3 Porovnání plánovaných a skutečných deficitů zemí V4 v roce 2004 (v % HDP)

I přes relativně příznivé výsledky v minulém roce není v současné době žádná ekonomika Visegrádské čtyřky schopna zajistit v delším časovém období dodržení referenční úrovně veřejného schodku dle EPD ani PSR. Pokud tyto ekonomiky nepodniknou do budoucna opatření směřující ke zlepšení své fiskální situace, nebylo by možné přijetí jednotné měny v jimi stanovených termínech.

V ČR hodlá vláda řešit tuto situaci (eliminaci fiskálního břemene) konsolidací veřejných rozpočtů ve smyslu redukce výdajů a výdajových stropů a využívání vyšších než plánovaných příjmů (podporou nabídkové strany ekonomiky a předpokladů zrychlujících tempa růstu produktu⁸). Zastavení růstu deficitu a zpomalení dynamiky růstu veřejného dluhu tak patří do první fáze reformy veřejných financí, druhou fází je zmiňovaná podpora hospodářského růstu změnou daňového systému (snížení daní z příjmů, zavedení minimální daně, zvýšení spotřebních daní, daňový bonus na dítě, snížení sazby daně z převodu nemovitostí atd.)

Na Slovensku se již v loňském roce realizovala komplexní daňová reforma zavedením rovné daně, čímž došlo k posunu důrazu z přímého k nepřímému zdaňování, dále došlo ke zrušení dědické a darovací daně, daně z dividend a převodu nemovitostí. Dále Slovensko začalo provádět reformu veřejných financí ve smyslu zavedení nového penzijního systému (který byl zcela založen na stejném principu jako u ostatních ekonomik – systému „pay-as-you-go“⁹). Začátkem roku se začala praktikovat fiskální decentralizace, spočívající v přechodu financování prostřednictvím dotací k financování prostřednictvím daní (změnou přerozdělování daňových příjmů mezi subjekty veřejné správy) a také začal fungovat nový systém zdravotního pojištění (např. sjednocením maximálního vyměřovacího základu nebo změnou systému poskytování dávek nemocenského pojištění).

Střednědobá strategie Polska je zaměřena na konsolidaci veřejného dluhu a jeho postupné snižování (a zároveň snižování nákladů na obsluhu dluhu), ke kterému dává předpoklad vysoký růst HDP a postupné snižování potřeby půjček. K redukci fiskálního deficitu byl začátkem roku 2004 přijat tzv. Program racionalizace a redukce veřejných výdajů. Ten spočívá v růstu příjmů (finančních toků z fondů EU, daňových příjmů či zvýšení plateb sociálního pojištění, které omezí dotace ze státního rozpočtu do sociálních fondů), ale hlavně ve škrtech v sociálních a administrativních výdajích. V Polsku již funguje částečný fondový penzijní systém, což se pozitivně odráží v zohlednění deficitního financování níže uvedenou reformou PSR. Velkou roli v oblasti fiskální konsolidace hraje (a také bude hrát) decentralizace veřejných financí z pohledu použití finančních prostředků fondů EU jako zdrojů spolufinancování veřejných projektů.

Hlavním cílem fiskální udržitelnosti Maďarska je zlepšení rozpočtového hospodaření země, provádění umírněné mzdové politiky¹⁰ a snižování závazků vyplývajících ze státních záruk (dosahují až 5,4 % HDP). Na druhé straně má Maďarsko výhodu rostoucího fondového penzijního systému, kdy postupně upouští od principu „pay-as-you-go“. Zhoršující se výsledky maďarské ekonomiky (pokles průmyslové

⁸ fiskální restrikce spolu s automatickými stabilizátory zajistí hladší průběh hospodářských cyklů

⁹ znamená, zjednodušeně řečeno, průběžné financování spotřeby starší generace tím, co mladší (produktivní) generaci přebývá

¹⁰ v roce 2000 zvýšila vláda státním zaměstnancům (každý třetí zaměstnaný) mzdy o 70 %, další vláda (ačkoliv tento krok původně kritizovala) provedla další zvýšení o 50 % a navyšování stále pokračuje (i když klesajícím tempem)

produkce a HDP) spolu s nižšími rozpočtovými příjmy (z DPH, daní z příjmů právnických osob či spotřebních daní) stupňovaly donedávna obavy o splnění střednědobých fiskálních cílů a tím i reálnosti jejího plánovaného vstupu do eurozóny. Reforma PSR však oživila fiskální naděje – zohlednění nákladů na penzijní reformu po dobu následujících pěti let, ačkoliv s klesající tendencí¹¹, tak snižuje veřejný dluh pod referenční hodnotu a zrealizuje předpoklad poklesu deficitu veřejných financí pod hranici 3 %.

Celkově je ve sledovaném období fiskální situace v zemích Visegrádské čtyřky (jednotlivě i v průměru) ve srovnání s průměrem ekonomik eurozóny a celé EU podstatně lepší v oblasti veřejného dluhu, naopak zhoršená v oblasti rozpočtových deficitů. Tuto komparaci V4 a ostatních ekonomik EU s nejlepšími a nejhoršími výsledky odráží tabulka 3.

Tab. 3 Porovnání výše salda a dluhů v zemích V4, zemí eurozóny a EU¹ v roce 2004 (v % HDP)

Země	Saldo	Země	Dluh
Česká republika	-3,00	Česká republika	37,40
Slovensko	-3,30	Slovensko	43,60
Polsko	-4,60	Polsko	50,50
Maďarsko	-4,50	Maďarsko	57,60
V4*	-3,85	V4*	47,28
Řecko	-6,10	Řecko	110,5
Malta	-5,20	Itálie	105,8
Kypr	-4,20	Belgie	95,6
Dánsko	+2,80	Estonsko	4,90
Finsko	+2,10	Lucembursko	7,50
Estonsko	+1,8	Litva	14,40
eurozóna*	-2,70	eurozóna*	71,30
EU 25*	-2,60	EU 25*	63,80

¹ jedná se o tři ekonomiky s nejlepšími a tři s nejhoršími výsledky
* průměr

Zdroj: ČSOB, notifikace Eurostatu v News Release 39/2004

3. Predikce do budoucna

Protože Polsko, Maďarsko a Slovensko jsou země, které provádějí reformu penzijního systému, bude se v jejich případě, na základě provedené reformy Paktu stability a růstu, tolerovat překročení referenční hodnoty deficitu a tím se zvyšuje šance na jejich vstup do EMU. V případě České republiky můžeme předpokládat, že výše uvedená skutečnost bude pozitivním impulsem k započatí reformy penzijního systému. Na druhé straně zahrnuje reforma PSR i určitá rizika - jednak je to nesplnění základního předpokladu snižování deficitu minimálně o 0,5 % ročně (aby se dosáhlo podmínky přebytkového rozpočtu) a jednak riziko politické, kdy vlády mohou nová mírnější pravidla využít k tomu, aby se potřebným reformám vyhnuly¹².

V České republice se v budoucnu očekává snížená dynamika růstu veřejného dluhu, ale plánovaný deficit se s velkou pravděpodobností nesníží natolik, aby zajistil stabilizaci podílu dluhu na HDP (podmínkou je dosažení deficitu v rozpětí od 2,5 do 3,0 %, což sice bylo dosaženo v předchozím roce, ale prognózy hovoří o jeho nárůstu a znovudosažení těchto hodnot až v roce 2008). A navíc, pokud by česká fiskální oblast měla vyhovět podmínkám stanoveným v PSR, musela by snížit výdaje nebo zvýšit daně o více než 5 p.b. v roce 2008 tak, aby rozpočtové saldo bylo v tomto roce přebytkové ve výši 1,8 % HDP. Fiskální vývoj bude ovlivňovat i vývoj struktury obyvatel (který postihne nejen veřejné výdaje, ale také trh práce a vývoj produktivity) a je proto nezbytné podniknout efektivní reformní kroky nejen v penzijním systému, ale také v oblasti financování zdravotní péče.

Vývoj veřejných financí na Slovensku je nepříliš dobře odhadnutelný, a to z důvodu nejistého počtu pojištěnců, kteří se rozhodnou v průběhu letošního roku a začátkem roku příštího participovat na

¹¹ 100, 80, 60, 40 a 20 % čistých nákladů

¹² např. guvernér Maďarské národní banky (MNB) Zsigmond Járαι uvedl doslova: "Bojím se toho, že v Maďarsku promeškáme vhodnou příležitost a místo toho, aby jsme se zaměřili na reformy, politici si budou myslet, že získali ještě nějaký čas k dobru."

penzijní reformě. Tyto počty budou determinovat nákladnost přechodu ze starého penzijního systému na nový a jeho fiskální účinnost. Co se veřejného dluhu týče, dochází k jeho stabilizaci a k jeho růstu bude přispívat pouze nárůst veřejného deficitu a úvěry obcí.

Z hlediska udržitelnosti fiskálního vývoje Polska, dodržení referenční hodnoty veřejného dluhu by nebylo možné, pokud by celkové rozpočtové saldo zůstalo na současné (byť oproti plánu snížené) hodnotě. Je tedy nutné provádět dále reformy a krácení rozpočtových výdajů ve smyslu kontinuálního snižování negativního rozpočtového salda. Kromě neodhadnutelných nákladů na reformu penzijního systému existují rizika spojená se státními garancemi (eliminace je možná podporou rozvoje orientovaných investic a zapojením fondů EU) a s majetkovými kompenzačními platbami polským občanům žijícím na bývalém území Polska¹³.

Příjmová stránka rozpočtu Maďarska bude pro následující léta ovlivněna nejen růstem výkonnosti ekonomiky a zaměstnanosti, ale také daňovými změnami, kdy vzrůst příjmové stránky rozpočtu bude postaven na zavedení speciální daně finančním institucím a efektivnějším výběru DPH. Dále se předpokládá pokles rozpočtových výdajů v souvislosti se zefektivněním veřejného sektoru, s poměrným růstem sociálních a zdravotních výdajů k růstu HDP a v neposlední řadě s modernizací infrastruktury s použitím fondů EU a soukromých subjektů. Vývoj veřejného dluhu je prognózován s klesající tendencí, je však ovlivněn nejen pohyby v nákladech na dluhovou službu, ale také vývojem forntu, jejichž prognózy se zdají být, vzhledem k vývoji ekonomiky, příliš optimistické.

Dostupný fiskální vývoj zemí V4 v letech 2005 až 2008 odráží tabulka 4 a obrázky 4 a 5, které porovnávají nejen predikci fiskálních kritérií v jednotlivých ekonomikách, ale také srovnávají tato kritéria mezi ekonomikami navzájem.

Tab. 4 Predikce rozpočtových deficitů v zemích V4 v letech 2005 - 2008 (v % HDP)

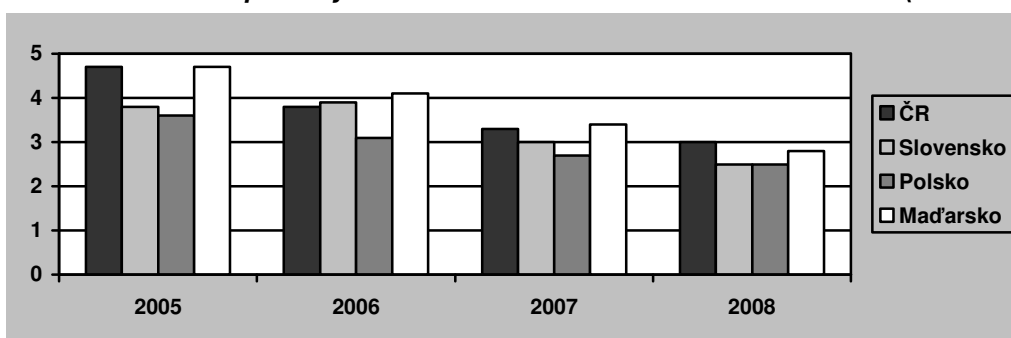
Země	Veřejný deficit				Veřejný dluh			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Česká republika ¹	4,7	3,8	3,3	3,0	38,3	38,6	39,3	40,0
Slovensko	3,8	3,9	3,0	2,5	44,2	45,3	45,5	43,7
Polsko	3,6	3,1	2,7	2,5	51,9	52,7	52,3	*
Maďarsko	4,7	4,1	3,4	2,8	55,3	53,0	50,6	48,3

Zdroj: ČSOB, konvergenční programy jednotlivých zemí

* nepublikováno

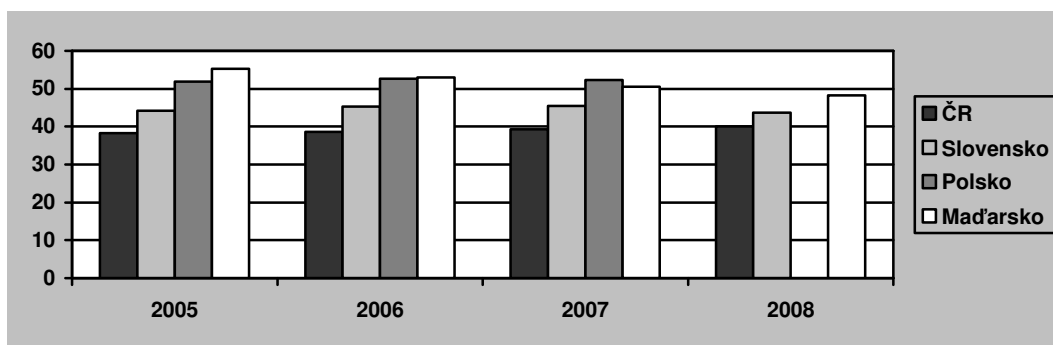
¹ údaje za roky 2006 – 2008 jsou uvedeny dle optimistického scénáře (počítá s pozitivními externími nabídkovými a poptávkovými šoky)

Obr. 4 Predikce rozpočtových deficitů v zemích V4 v letech 2005 - 2008 (v % HDP)

¹³ v současném Bělorusku, Ukrajině a Lotyšsku

Obr. 5 Predikce veřejných dluhů v zemích V4 v letech 2005 - 2008 (v % HDP)

4. Závěr

Česká republika a Maďarsko chtějí přijmout euro v roce 2010, Slovensko a Polsko v roce 2009¹⁴ současně v hotovostním i bezhotovostním styku bez přechodného období tzv. scénářem velkého třesku (big-bang). Ačkoliv si jednotlivé členské státy V4 si stanovily různá období pro přijetí euro jako národní měny, v současnosti se, na základě realistických odhadů ekonomického vývoje, jeví splnění tohoto cíle dosti nereálným. Všechny jmenované ekonomiky nedosahují sice referenční hodnoty 60 % dluhu vůči HDP a vývoj rozpočtového deficitu má klesající tendenci pod 3%ní hladinu, fiskální vývoj z pohledu střednědobého (fiskální udržitelnosti) však nesměřuje k naplnění konvergenčních kritérií.

Kromě toho zde figuruje také další element, a to politická (a s ní spojená ekonomická) nejistota pokračování reformem – Českou republiku, Slovensko, Polsko a Maďarsko čekají volby a není vůbec jasné, zdali se po nich a v jakém rozsahu budou reformy realizovat (snad s výjimkou Slovenska, které již zásadní reformní kroky zahájilo).

Je ovšem možné, že podobně jako v roce 2004, budou fiskální výsledky lepší než ty, které stanovily země Visegrádské čtyřky ve svých konvergenčních zprávách (2004), že nové vlády budou pokračovat v provádění reformem nutných ke splnění podmínek vstupu do eurozóny a tím se předpoklady vstupu do ní zrealizují natolik, že se zavedení eura stane skutečností.

Seznam literatury

- [1] Aktualizovaný konvergenční program Slovenskej republiky na roky 2004 až 2010
- [2] ECB – Konvergenční zpráva 2004
- [3] europa.eu.int/comm/economy_finance
- [4] Eurostat News Release 39/2004
- [5] Konvergenční program České republiky – listopad 2004
- [6] Mitteilung der Kommission an der Rat und das EuropaeischeParlament – Oeffentlich Finanzen in der WWU – 2004
- [7] Republic of Poland – Convergence Programme2004 Update
- [8] Updated Konvergence Programme of Hungary 2004 – 2008
- [9] www.csob.cz
- [10] www.euractiv.com
- [11] www.finance.gov.sk
- [12] www.mf.gov.pl
- [13] www.novinky.cz
- [14] www.visegrad.info

¹⁴ původní verze Polska byl rok 2007